

Handikappersättning för merutgifter

Försäkringskassans ställningstaganden

En kostnad som uppstår eller blir högre till följd av en funktionsnedsättning betraktas som en merutgift enligt 5 § lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag.

Annan huvudman eller stödform

En kostnad som avser en sådan typ av vara eller tjänst som annan huvudman enligt lag eller annan författning har ansvar för räknas inte som merutgift. Detsamma gäller om kostnaden ersätts av annan stödform.

I de fall en huvudman med hänvisning till lag eller författning tar betalt för den aktuella varan eller tjänsten kan kostnaden betraktas som en merutgift. Om det finns ett högkostnadsskydd beaktas kostnaden upp till detta skydd. I övriga fall beaktas hela kostnaden som en merutgift.

Privata alternativ

I de fall en person väljer ett privat alternativ till en offentligt lämnad vara eller tjänst godtas högst det belopp som en offentlig huvudman skulle ha tagit ut för motsvarande vara eller tjänst.

Ersättning till närstående

Ersättning som lämnas till anhörig eller annan närstående för att tillgodose hjälpbehov i den dagliga livsföringen är inte en merutgift. Däremot kan tiden för hjälpen räknas med vid bedömningen av behovet av hjälp i den dagliga livsföringen.

Bakgrund

Det finns behov av rättsliga ställningstaganden till hur begreppet betydande merutgifter ska tolkas. Frågan gäller vad som kan betraktas som merutgifter i lagens mening och vad som utifrån grundläggande principer ska ligga till grund för bedömningen av rätt till handikappersättning.

Enligt 5 § lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag (HVL) kan handikappersättning beviljas för den som på grund av en nedsättning av funktionsförmågan har betydande merutgifter. Endast en kostnad som

uppstår eller blir högre till följd av en funktionsnedsättning kan alltså betraktas som en merutgift. Det framgår dock inte av lagen hur begreppet betydande merutgifter ska tolkas. I begränsad utsträckning anges vissa förutsättningar i lagens förarbeten (prop. 1974:129 s. 75 och 109). Domstolar har i viss utsträckning tolkat hur merutgifter ska bedömas för enskilda individer. Det saknas däremot grundläggande principer för hur begreppet ska hanteras.

Annan huvudman eller stödform

Det finns en uppdelning av ansvaret för olika samhällsuppgifter mellan stat, kommun och landsting. Det finns ett antal stödformer, tjänster och ekonomiska stöd där olika huvudmän har olika ansvarsområden. I specialmotiveringen vid införandet av handikappersättning angavs avseende gränsdragningen mot landstinget att huvudmannen bör bära ansvaret för försäkrade som har så stort behov av vård att skyldighet att ombesörja sjukhusvård föreligger. Av en sådan gränsdragning följer att försäkrade som erhåller vård eller ersättning för vård av landstinget inte ska erhålla ersättning från den allmänna försäkringen på grund av vårdbehov. (Prop. 1974:129 s. 75 och 109)

Med hänvisning till uttalandet samt till uppdelningen i olika ansvarsområden och de möjligheter huvudmännen har att styra sin verksamhet bland annat genom olika prioriteringar bör handikappersättningen alltså inte kompensera för kostnader som uppkommer på grund av annan huvudmans prioriteringar.

De lagar och författningar som reglerar rätten till stöd och andra samhällstjänster är utformade på olika sätt och ger i vissa fall ansvarig huvudman möjlighet att ta betalt för sina varor eller tjänster. I vissa fall har huvudmannen rätt att ta ut en avgift med den begränsning som följer av den s.k. självkostnadsprincipen. Inom flera verksamheter finns dock högkostnadsskydd för att begränsa enskildas kostnader. Trots det kan dessa kostnader skapa merutgifter för den enskilde. Dessa merutgifter kan ses som en följd av funktionsnedsättningen eftersom behovet av varan eller tjänsten annars inte skulle ha uppkommit.

Privata alternativ

Den enskilde har inom vissa områden möjlighet att välja privata alternativ till varor eller tjänster som annars erbjuds eller bekostas av offentliga huvudmän. Den merutgift som godtas i bedömningen av rätt till handikappersättning bör begränsas till högst det belopp som motsvarande vara eller tjänst skulle ha kostat i offentlig verksamhet. Att handikappersättning skulle täcka en större merutgift till följd av den enskildes val kan inte anses vara lagstiftningens mening.

Ersättning till närstående

Det behov av hjälp av andra personer som en person med funktionsnedsättning har betalas vanligen på ett eller annat sätt. I det fall hjälpbehovet tillgodoses av en offentlig huvudman eller privat utförare sker det mot en avgift eller faktura. Om hjälpbehovet tillgodoses av anhörig eller annan närstående kan viss ersättning lämnas beroende på vad parterna kommit överens om. Att fastställa eller beräkna hur stor denna ersättning är går inte att jämföra med den kostnad som uppstår när hjälpen ges av en offentlig huvudman eller privat utförare. När anhörig eller annan närstående tillgodoser hjälpbehovet är det inte fråga om lön eller fakturering för en utförd tjänst. Av denna anledning bör inte ersättningen till anhörig godtas som en merutgift utan beaktas i stället i form av tid för hjälp i den dagliga livsföringen.

Aktuella bestämmelser, rättspraxis m.m.

5 § lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag

12 kap 26–30 §§ inkomstskattelagen (1999:1229)

Kungl. Maj:ts proposition 1974:129 med förslag om förbättrade folkpensionsförmåner och en lagstadgad sänkning av den allmänna pensionsåldern.

Stig Orustfjord

Christine Liljendahl